

Indholdsfortegnelse

Indledning	5
Læringsteoretiske begrundelser for portfolien som pædagogisk redskab i en skandinavisk tradition <i>Af Birthe Lund</i>	11
Portfolioevaluering og nye eksamensformer <i>Af Lone Krogh, Birthe Lund og Annie Aarup Jensen</i>	37
Undervisningsportfolien – muligheder, udfordringer og erfaringer fra adjunkt-pædagogikum og underviserkvalificeringsforløb ved andre uddannelser <i>Af Lone Krogh</i>	63
Indførelse af portfolio som pædagogisk redskab og som struktur for dokumentation af kompetence i kandidatuddannelse – potentialer og udfordringer <i>Af Annette Lorentsen og Birthe Lund</i>	109
Et organisatorisk perspektiv på portfolio <i>Af Kirsten Jæger og Annie Aarup Jensen</i>	145

Indledning

Med antologien "Portfolio i et lærings- og uddannelsesperspektiv" ønsker forfatterne at præsentere og diskutere, hvilke potentialer og udfordringer, der ligger i at introducere portfoliomethodikken. Det sker ud fra såvel teoretiske som praktiske perspektiver, da alle forfatterne både har udforsket og gjort sig erfaringer med brug af portfolio i længerevarende uddannelser og uddannelsesforløb. I antologien formidles undersøgelse af – og erfaringer med brug af e-portfolier i form af digitale og virtuelle lærings- og præsentationsportfolier, samt erfaringer med undervisningsportfolier i forbindelse med adjunktpædagogikum og andre videregående uddannelser.

Forfatterne er alle tilknyttet Institut for Uddannelse, Læring og Filosofi på Aalborg Universitet. Antologiens forfattere er som forskere og undervisere tilknyttet et universitet, der siden 1974 har været baseret på problemorienteret og projektor organiseret undervisning. Der er således en lang tradition for, at undervisningen baseres på et tæt samarbejde mellem studerende, der konstant giver hinanden feedback, reviderer og sammenskriver oplæg i en fælles defineret problemorienteret læreproces, der som regel munder ud i en rapport. En vejleder følger gruppens vej frem mod det endelige resultat og giver løbende tilbagemelding på gruppens aktuelle læringsprodukter, og det endelige produkt danner grundlag for en summativ evaluering (eksamen). Grundlæggende forestillinger om portfoliens læringsmæssige potentiale, der blandt andet ligger i, at den kan fastholde den studerende på et eller flere læringsmål og

danne grundlag for en formativ evaluering gennem løbende feedback og selvevaluering, ligger i forlængelse af en sådan pædagogisk tænkning, men der er også afgørende forskelle. Projektrapporten er rettet mod at besvare et overordnet spørgsmål/problem, mens portfolien er at sammenligne med en mappe, hvori den studerende kan placere en række projekter og produkter over en længere periode, samt refleksioner over deres tilblivelse, og den kan dermed danne grundlag for en præsentationsportfolio, der nuanceret kan synliggøre den studerendes kompetenceudvikling. Projektrapporten kan som sådan ikke erstatte portfolien og omvendt, men projektrapporten kan indgå i portfolien.

I den internationale trend med måling og kontrolsikring ses en tendens til at ensrette eksamens- og evalueringsformer, og vi ser en tæt sammenhæng mellem evalueringsformer og den læringskultur, der udvikler sig. Projektarbejde og gruppearbejde har tidligere været tæt forbundet, og fjernelse af gruppeeksamen kan få den konsekvens, at den betydning, som projektarbejdet tillægges af de studerende, ændres i kraft af de nye evalueringsbetingelser og indvirker på det engagement, der lægges i projektet ¹. På tilsvarende måde ser vi, at portfoliens funktion som læringsredskab påvirkes af de evalueringsbetingelser, der knyttes til den. Med anlæggelse af en stærkt kognitiv teoribasis er der tendens til at fokusere på individet, målsætning, opøvelse af refleksionsevne og læringsresultat, mens et sociokognitivt og sociokulturelt perspektiv på læring i højere grad vil betone den kollektive vidensproduktion og vidensopbygning. (Portfoliomethodikkens skandinaviske pionerer Roger Ellmin og Olga Dysthe repræsenterer her hver sin tilgang). Begge læringsperspektiver danner imidlertid grundlag for portfoliomethodikken, og portfolien tillægges forskellig betydning og funktion afhængig af læringsperspektiv, der dog sjældent optræder i "ren" form.

1 En undersøgelse til belysning af denne problemstilling er på vej.

Antagelsen er her, at portfoliomethodikken både udfordrer og tager form af den undervisningskultur og den organisation, den indgår i, hvorfor portfolien kan sammenlignes med en kamæleon, der tager farve af sine omgivelser og skabes af den organisation og kultur den indgår i, og den funktion den tildeles heri, samtidig med at det må antages, at portfoliomethodikken også påvirker den organisation, den anvendes i. På grund af den specifikke konteksts betydning for en portfolios læringspotentiale kan det vanskeligt generaliseres om dette eller gives belæg for dens læringspotentiale. Det er derimod lettere at sandsynliggøre, at vi med udgangspunkt i en procesorienteret tilgang til portfolien kan dokumentere kompetencer på en bredere og mere facetteret form, end det er muligt med kognitive resultatmålinger og tests, der ligger i den anden ende af evalueringsskalaen.

Kort sagt, portfolien er et komplekst fænomen, der kan tillægges en række forskellige betydninger og funktioner, der både virker med og mod hinanden, i teorien som i praksis, og vi håber med denne antologi at give læseren indblik i dette.

Birthe Lund

Vi vil gerne rette en stor tak til Professor Per Lauvås, hvis positive indstilling og konstruktive kritik i den indledende fase bidrog til, at vi fik publiceret denne antologi.

Om artiklerne

I artiklen *Læringsteoretiske begrundelser for portfolien som pædagogisk redskab i en skandinavisk tradition* af Birthe Lund præsenteres og perspektiveres portfoliobegrebet. De centrale pædagogiske, didaktiske og læringsmæssige begrundelser for inddragelse af portfolier hentes hos de skandinaviske portfoliopionerer: O. Dysthe, R. Ellmin

og K. Taube, der tilsammen repræsenterer forskellige konstruktivistiske og sociokulturelle perspektiver på portfolio som metode og som evalueringsform. Artiklen fremhæver, at læring foregår inden for en social ramme i form af undervisning, der påvirker både læringsproces og læringsudbytte. Artiklen fremhæver, at portfolio-metodikken skal opfylde en række forskellige og ofte konfliktende formål. Hvis portfolio-metodikken primært fremmer selvrefleksion og selvudvikling, kan portfolioen reduceres til en selvteknologi. Portfolio-metodikken må derfor finde en balance mellem på den ene side prioriteringen af den lærendes ansvar for egen læring (og udvikling) nedfældet som egne mål i *læringsportfolioen* og på den anden side, en tydeliggørelse af evalueringsgrundlag for portfolioen, såfremt den skal have en funktion som *dokumentationsredskab* for, at den studerende har indfriet prædefinerede læringsmål på det givne uddannelsesstrin.

I artiklen *Portfolioevaluering og nye eksamensformer* af Lone Krogh, Birthe Lund og Annie Aarup Jensen gennemgås kort, hvad der karakteriserer en portfolio i en undervisningssammenhæng, og forskellige typer præsenteres: præsentationsportfolio, udviklingsportfolio, læringsportfolio, evalueringsportfolio. Artiklen redegør for nogle af de erfaringer, der har været gjort med brugen af portfolio i forskellige uddannelseskontekster, herunder såvel læringsmæssige styrker som svagheder og problemstillinger i relation til metodens vægtning af refleksion i læreprocessen. Artiklen kommer dermed også ind på de barrierer, der kan være forbundet med metoden. Endelig diskuteres de problemstillinger/spørgsmål, som metoden rejser i relation til evaluering, herunder skismaet mellem den formative evaluering, som metoden lægger op til som procesværktøj, og den summative evaluerings fokus på færdige produkter.

I artiklen *Undervisningsportfolioen – muligheder, udfordringer og erfaringer fra adjunktpædagogikum og underviserkvalificeringsforløb ved andre uddannelser* af Lone Krogh diskuteres muligheder og vanskeligheder med at anvende portfolioen inden for konteksten af formel uddannelse og i forbindelse med underviserkvalificeringsforløb,

hvor deltagerne er højtuddannede, med en baggrund uden for det pædagogiske og didaktiske fagområde. I artiklen fremhæves, at undervisningsportfolien både kan fungere som et personalepolitisk og et læringsmæssigt redskab. Der argumenteres for, at portfolioanvendelse først og fremmest lykkes i de sammenhænge, hvor det har været muligt at få deltagerne til at acceptere det pædagogiske, didaktiske og læringsmæssige grundlag for metodikken, og der gives bud på, hvorledes modellen kan videreudvikles.

I artiklen *Indførelse af portfolio som pædagogisk redskab og som struktur for dokumentation af kompetence i kandidatuddannelse - potentialer og udfordringer* af Annette Lorentsen og Birthe Lund analyseres portfolioinddragelsen i en specifik uddannelse. På baggrund af en interviewundersøgelse belyses, hvilke erfaringer de studerende har gjort sig med e-portfolien, og i hvilket omfang de studerende vurderer, at den har støttet deres refleksionsproces og fungeret som medium for indbyrdes videndeling. Portfolien inddrages i uddannelsen som et individuelt værktøj til støtte for selvrefleksion og som grundlag for fælles videndeling gennem intern kommunikation om egne læreprocesser og interesser. Der er tale om netbaserede portfolier i forskellige kategorier, private portfolier, hvortil kun den studerende har adgang, og (offentlige) portfolier, som medstuderende og undervisere kan følge. Artiklen peger på, at videndeling er afhængig af læringskultur, meningsskabelse og motivation for videndeling. E-portfolien rummer en række potentialer, men forudsætninger for at realisere disse er bl.a. forbundet med den studerendes læringstilgang og IT-tekniske kompetence, da de studerende har meget vide rammer for at designe og anvende e-portfolier; en fleksibilitet nogle studerende værdsætter, og andre finder uhyre krævende at arbejde med.

I artiklen *Et organisatorisk perspektiv på portfolio* af Kirsten Jæger og Annie Aarup Jensen er perspektivet rettet mod den organisatoriske ramme for implementering af portfoliomethoden. Artiklen gør rede for en række nyere undersøgelser af sammenhængen mellem implementering af portfolio og organisatoriske forhold så

som ressourcer (herunder tid), lærernes indstilling og ledelsens opbakning. Artiklen argumenterer for, at der ser ud til at være en sammenhæng mellem den nationale uddannelsespolitiske og -økonomiske kontekst og de lokale rammer for indførelse af portfolio. Endelig diskuterer artiklen en mulig teoretisk ramme for forståelse af samspillet mellem portfolioimplementering og organisatoriske rammebetingelser.